

Justitsministeriet
Slotsholmsgade 10
1216 København K

Fremsendt per e-mail til Strafferetskontoret@jm.dk

København, 26. oktober 2020

Vedrørende høring over udkast til lov om ændring af straffeloven (samtykkebaseret voldtægtsbestemmelse) – sagsnr. 2019-731-0062

Justitsministeriet har anmodet foreningen Joan-Søstrene om en udtalelse om ovennævnte forslag til lov om ændring af straffeloven. Joan-Søstrene, som siden 1976 har rådgivet kvinder udsat for seksualiserede overgreb, herunder voldtægt, har med stor interesse læst ovenstående forslag til lov om ændring af straffeloven og har følgende bemærkninger:

Samtykke

Det er positivt, at den nye bestemmelse som grundlag for kriminalisering af voldtægt er baseret på begrebet samtykke, som er det internationalt anerkendte og vedtagne begreb som grundlag for kriminalisering af voldtægt i regi af CEDAW- og Istanbulkonventionen (Europarådets konvention om forebyggelse og bekæmpelse af vold mod kvinder og vold i hjemmet) og af den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

Justitsministeriets definition af samtykke fremgår af lovforslaget på side 18, og lyder således: ”Et samtykke skal gives frivilligt og være udtryk for den pågældendes frie vilje, bedømt ud fra omstændighederne ved den konkrete situation”. Den definition er identisk med den definition af samtykke, der findes i henholdsvis Istanbulkonventionens artikel 36, stk. 2 og mindretallets lovudkast i Straffelovrådets betænkning.

Vi har desuden særligt hæftet os ved følgende afsnit i Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser Til § 1, side 29:

”Der kan aldrig foreligge samtykke, hvis passivitet fra den forurettedes side er et udtryk for, at den forurettede agerer ud fra en ubevidst frygtbetinget tilstand, hvor vedkommende ikke gør modstand (”fryser”). Dette kan give sig udslag i f.eks. dissociation eller tonisk immobilitet, hvor forurettede ikke kan tale eller bevæge sig, men der ses også eksempler på, at forurettedes krop er i en sådan frygttilstand (kører på ”autopilot”), så vedkommende fysisk kan fungere (f.eks. vende sig om eller foretage seksuelle handlinger, hvis forurettede bliver bedt om det), uden at dette er udtryk for forurettedes frie vilje. Dette vil både kunne forekomme før og under et samleje. I sådanne tilfælde foreligger der aldrig samtykke.”

Det er dog problematisk, når der visse steder i bemærkningerne benyttes ordene ”et samtykke” og ikke ”samtykker” eller ”at samtykke”. Et samtykke er et substantiv, og noget som gives enkeltvis. Når der i

teksten benyttes formuleringen ”samtykker” og ”med samtykke” bliver samtykke et verbum og dermed noget man gør kontinuerligt. Det understreger en forståelse af, at samtykke ikke er en enkeltstående handling, men en proces.

Ordet samleje i forbindelse med voldtægtssager

Det fremgår af § 1 punkt 1, at § 216, stk. 1, foreslås ophævet og ændret til:

”§ 216. For voldtægt straffes med fængsel indtil 8 år den, der har samleje med en person, der ikke har samtykket heri.”

Hvis man ønsker en neutral, upartisk og tidssvarende lovgivning, så bør man undlade brugen af ordet samleje i forbindelse med voldtægt.

Da straffelovens begreber skal anvendes af alle inden for politi, anklagemyndighed og domstole, bør straffelovens begreber være så præcise, neutrale og upartiske som muligt. Det er ordet samleje ikke i sammenhæng med voldtægt. Samleje forudsætter samtykke, noget man gør sammen og fuldt ud legalt. Voldtægt derimod er en ensidig handling. Begrebet samleje i forbindelse med voldtægt er måske i nogle tilfælde i overensstemmelse med gerningspersonernes perspektiv, men er ikke i overensstemmelse med ofrenes perspektiv.

Det fremgår af forslaget afsnit 2.1.1 om Gældende ret, side 5:

”Det følger af forarbejderne til bestemmelsen, jf. Folketingstidende 2012-2013, tillæg A, L 141 som fremsat, side 36, at samleje efter straffelovens § 216, stk. 1, omfatter både vaginalt og analt samleje.

Det fremgår af straffelovens § 225, at straffelovens § 216 finder tilsvarende anvendelse med hensyn til andet seksuelt forhold end samleje. Som eksempler på andet seksuelt forhold end samleje kan nævnes oralt seksuelt forhold, kys mv. på kønsdele, indføring af fingre eller genstande i skeden eller anus og manipulation af kønsdele.”

Senere i forslaget Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser Til § 1, side 28, fremgår at:

” Forståelsen af »samleje« forudsættes ikke ændret med forslaget. Samleje vil således som efter gældende ret omfatte vaginalt og analt samleje.”

Og senere i forslaget Bemærkninger til lovforslagets enkelte bestemmelser Til § 1, side 33, fremgår at:

”Der vil f.eks. i almindelighed som hidtil være grundlag for at udmåle en skærpet straf, hvis der som led i voldtægten er udøvet betydelig vold, hvis voldtægten er begået over for et barn, hvis voldtægten har strakt sig over længere tid eller er begået af flere gerningsmænd, eller hvis gerningsmanden er trængt ind i et privat hjem og her begår voldtægt. Der vil omvendt i almindelighed være grundlag for at udmåle en lavere straf end de angivne udgangspunkter, hvis der f.eks. er tale om andet seksuelt forhold end samleje (§ 225) eller om forsøg.”

Det er Joan-Søstrenes erfaring fra vores rådgivning, at kvinder, der har været udsat for oral voldtægt, har oplevet det mindst lige så ydmygende og voldsomt, som kvinder der har været udsat for vaginal eller anal voldtægt. Der er på den baggrund ikke grundlag for at udmåle en lavere straf for oral voldtægt.

Som følge af ovenstående synspunkter samlet, vil Joan-Søstre foreslå, at man i den nye § 216 i stedet for ordet samleje anvender den formulering, som er anvendt i Istanbulkonventionen artikel 36, stk. 1, litra a for det, som bør være kriminaliseret som voldtægt, at: ”uden den pågældendes samtykke at

foretage vaginal, anal eller oral penetrering af seksuel karakter af en anden persons krop ved hjælp af en kropsdel eller en genstand”.

Forsæt

Vedrørende Straffelovrådets overvejelser om tilregnelser i Rådets betænkning afsnit 3.1.5 fremstår det ikke klart for os, om den utilstrækkelige strafferetlige beskyttelse af den seksuelle selvbestemmelsesret i Danmark (afsnit 3.1.1) alene skyldes ordlyden i den nuværende straffelov § 216, eller om domstolenes praksis for så vidt angår bedømmelsen af forsæt i voldtægtssager også spiller en rolle. Den uklarhed er ikke blevet afklaret med foreliggende forslag til lov om ændring af straffeloven, afsnit 2.1.2.4.

Med hensyn til domstolenes nuværende praksis for så vidt angår bedømmelsen af forsæt i voldtægtssager, findes der retspraksis, hvor tiltaltes forsæt til voldtægt er bedømt meget mildt, for eksempel frifindelser selv om et offer græd under akten.

Joan-Søstrene vil derfor opfordre til, at det tydeliggøres i forarbejderne til dette lovforslag, at bedømmelser om forsæt i voldtægtssager skal ske ud fra samme målestok som ved andre forbrydelser, herunder også ned til laveste forsætsgrad – dolus eventualis

Skærpende omstændigheder

Joan-Søstrene vil opfordre til, at der i forarbejderne til dette lovforslag henvises til straffelovens almindelige bestemmelser om skærpende omstændigheder, herunder den ikke udtømmende opstilling i straffelovens § 81 og til opstillingen i Istanbulkonventionens artikel 46.

Det er efter vores rådgivningserfaring betænkeligt at vurdere grovheden af en voldtægt ud fra offerets reaktion. I gerningssituationen er offerets respons en instinktiv kropsligt styret reaktion, som ikke nødvendigvis er udtryk for omfanget af vold eller trussel.

Joan-Søstrene er desuden enige i Straffelovrådets mindretals forslag om at lade psykisk vold indgå som en strafskærpende omstændighed i strafudmålingen. Joan-Søstrenes erfaring fra vores mangeårige rådgivning af blandt andet kvinder, udsat for voldtægt i parforhold, viser, at det netop i sådanne sager, at den seksuelle vold – herunder voldtægt – finder sted som følge af den psykiske intimidering, som partneren udøver mod offeret.

Afslutning

Vi håber, at implementering af nærværende lovforslag vil styrke den strafferetlige beskyttelse af den seksuelle selvbestemmelsesret. Efter vores opfattelse vil det styrke formålet med den ny lovgivning, hvis man også sætter ind med efteruddannelse af politi, anklagemyndighed, dommere og domsmænd i forståelse for køn, seksualitet og overgreb for at undgå bevidste eller ikke-bevidste fordomme og brug af stereotype fremstillinger af køn og seksualitet. Der er brug for en kulturændring.

Vi vil i øvrigt henvise til høringssvar afgivet af Det Nationale Voldsobservatorium, som Joan-Søstrene også fuldt ud har tilsluttet sig.

Vi står naturligvis til rådighed med yderligere oplysninger eller bemærkninger, såfremt det ønskes.

Med venlig hilsen
Joan-Søstrene